

การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน PARTICIPATION OF MONKS IN COMMUNITY DEVELOPMENT

อัคนันท์ อริยศรีพงษ์*

นพดล ดีไทยสงค์**

บทคัดย่อ

สถาบันทางพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดสถาบันหนึ่ง ในการให้ความช่วยเหลือต่อสังคมไทยตลอดมา โดยมีส่วนช่วยเหลือในการกล่อมเกลাজิตใจ และลักษณะนิสัยของคนไทย ตลอดจนการให้บริการตามความจำเป็น ตามความต้องการของประชาชน อีกทั้งมีส่วนช่วยในการแก้ไขปัญหาทางสังคมให้แก่เรามาแล้วเป็นจำนวนมากแม้กระทั่งในปัจจุบันความสำคัญในประการดังกล่าวก็ยังคงอยู่ พระภิกษุสงฆ์กับวัดต้องรับภาระหน้าที่ในการช่วยเหลือสังคม และทางราชการของเราอยู่ตลอดไป สถาบันแห่งนี้จึงอำนวยความสะดวกแก่กุลต่อการปกครอง และการบริหารของไทยอยู่มาก

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม,พระสงฆ์,ชุมชน

ABSTRACT

The Buddhist Institute is the most important institution. In support of Thai society forever. It helps in mental clarification. And the character of Thai people. As well as providing services as needed. According to the needs of the people. In addition, it has helped to solve many social problems for us, even today. The monk and the temple must be obliged to assist the society. And our government forever. This institute is beneficial to the administration. And the management of Thailand is very.

Keywords: participation, monk, community

บทนำ

สถาบันทางพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดสถาบันหนึ่ง ในการให้ความช่วยเหลือต่อสังคมไทยตลอดมา โดยมีส่วนช่วยเหลือในการกล่อมเกลাজิตใจ และลักษณะนิสัยของคนไทย ตลอดจนการให้บริการตามความจำเป็น ตามความต้องการของประชาชน อีกทั้งมีส่วนช่วย

* นักวิชาการอิสระ

** อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ในการแก้ไขปัญหาทางสังคมให้แก่เรามาแล้วเป็นส่วนมากแม้กระทั่งในปัจจุบันความสำคัญในประการดังกล่าวก็ยังคงอยู่ พระภิกษุสงฆ์กับวัดต้องรับภาระหน้าที่ในการช่วยเหลือสังคม และทางราชการของเราอยู่ตลอดไป สถาบันแห่งนี้จึงอำนวยความสะดวกแก่กุลต่อการปกครอง และการบริหารของไทยอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประชาชนแถบชนบท ที่รับการบริการจากรัฐบาลได้ไม่ทั่วถึงนักซึ่งมีจำนวนเกือบ 90 เปอร์เซ็นต์นอกจากนั้นชุมชนในประเทศไทยส่วนใหญ่มียังมีลักษณะเป็นชุมชนเล็ก ๆ กระจายอยู่ทั่วประเทศประมาณร้อยละ 90 ส่วนที่เหลือประมาณร้อยละ 10 เท่านั้น ที่มีอยู่ในเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาล ซึ่งเป็นชุมชนหนาแน่น ในประเทศไทยจึงมีชุมชนส่วนใหญ่ที่มีหมู่บ้านเป็นหน่วยหลัก และมักจะมีวัดตั้งอยู่ในใจกลางราษฎร์ในหมู่บ้านจึงมีวัดเป็นแหล่งศูนย์กลางสำหรับการสมาคม หรือการดำรงชีวิตทางสังคมและศูนย์กลางของวัฒนธรรม ชีวิตในชนบทจะอยู่รอบ ๆ วัด เพราะประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง วัดจึงเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนาที่อยู่เหนือจิตใจของชาวไทยอยู่มาก และนับได้ว่าเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดในหมู่บ้านที่รองไปจากครอบครัว ความนับถือของประชาชนที่มีต่อสถาบันนี้จะเห็นได้จาก การที่คนไทยได้อุทิศตนให้กับวัด ทั้งในด้านจิตใจ เวลา แรงงาน และทรัพย์สินจำนวนเงินที่พุทธศาสนิกชนใช้ไปในการทำบุญประมาณร้อยละ 7 ถึงร้อยละ 84 ของรายจ่ายภายในครอบครัว วัดเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญเป็นที่ประกอบพิธีกรรมต่างๆ เช่นเป็นแหล่งหรือศูนย์กลางของชุมชน เป็น โรงเรียน เป็นสถานสงเคราะห์และที่พักพิงสำหรับผู้ยากจน เป็นสถานที่พักผ่อนและศูนย์กลาง การกีฬา เป็นที่เก็บศพ เป็นต้น วัดในพระพุทธศาสนาจึงเป็นที่แบ่งเบาภาระให้กับรัฐบาลทั้งยัง ก่อให้เกิดรากฐานอันมั่นคง และเสริมสร้างต่อบริการในด้านสวัสดิการของรัฐ วัดจึงมีบทบาทสำคัญ ในการดำเนินชีวิตประจำวันของคนไทยอยู่มาก

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

แนวคิดที่ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบมากที่สุด คือ แนวคิดของ John M. Cohen and Norman T. Uphoff โคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ ซึ่งได้จำแนก ขั้นตอน หรือประเภทของการมีส่วนร่วมออกเป็นเรื่องของการตัดสินใจ (Decision making) การดำเนินการ (Implementation) ผลประโยชน์ (Benefits) และการประเมินผล (Evaluation) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้ (ชูชาติ พ่วง สมจิตร, 2540 : 6)

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรก ที่สุดที่จะต้องกระทำก็คือ การกำหนดความต้องการ และการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือก นโยบายและประการที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงาน โครงการนั้น จะได้มาจากคำถามที่ว่า ใครทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้ โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นั้น นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้ รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ในทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้น สิ่งที่สำคัญที่ต้องสังเกตก็คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectations) : ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่างๆ ได้ (John M. Cohen and Norman T. Uphoff Cohen, 1981 : 219)

การพัฒนาชุมชน พัฒนาอะไร

การพัฒนาชุมชน หมายถึง การเสริมสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมให้แก่ท้องถิ่นชนบททุกแห่งทุกส่วน โดยการดำเนินการและการริเริ่มจากประชาชนเอง การพัฒนาชุมชนต้องอาศัยความสามารถของรัฐบาลที่เป็นผู้แทนเข้าไปบริหารในด้านเครื่องมือเครื่องใช้ ตลอดจนกระตุ้นและเร่งเร้าให้ประชาชนมองเห็นปัญหาของตนเอง (ไพศาล สรรสวัสดิ์, 2550 : 11-14) ซึ่งการพัฒนาชุมชน เป็นขบวนการส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้นโดยประชาชนเข้าร่วมมือหรือริเริ่มเอง ถ้าประชาชนไม่รู้จักริเริ่มการใช้เทคนิคกระตุ้นเตือนให้เกิดการริเริ่มเมื่อประชาชนเข้าร่วมมือกับรัฐจึงทำให้เกิดบทบาทและกรรมวิธีขึ้นอีกเพราะประชาชนต้องปรึกษาหารือกันเอง กำหนดความต้องการ วางโครงการเองแล้วก็ร่วมมือกันเอง แล้วร่วมมือกันปฏิบัติตามโครงการนั้นๆ เพราะว่าวิธีที่ประชาชนคิดทำเอง มีความสำคัญยิ่งกว่าผลงานเสียอีก ตลอดจนความเชื่อมั่นในตนเอง (วินัย วีระพัฒนานนท์, 2538)

พัฒนาชุมชนอย่างไร ?

การพัฒนาชุมชน คือ การเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบของชุมชนจากสภาพที่เป็นจริงอยู่ (สภาพที่ไม่พึงปรารถนา ไม่ดีงาม) ไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ (สภาพที่พึงปรารถนาที่ดี งามหรือเจริญ) กล่าวคือเป็นการจูงใจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชน เพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพของส่วนประกอบต่าง ๆ ในชุมชน จากสภาพที่ไม่พึงปรารถนาไปสู่สภาพที่พึงปรารถนาอันเป็นเป้าหมายที่ชุมชนตั้งไว้ การพัฒนาชุมชนซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงชุมชนโดยมีการวางแผน (Planned community change) (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2523 : 10) ลักษณะการพัฒนาชุมชนคือ การพัฒนาคนให้มีความสามารถในการคิด ตัดสินใจ การกระทำ การรับผิดชอบร่วมกันในการดำเนินกิจการต่างๆ เพื่อพัฒนาตนเองและชุมชนรวม (วิรัช เตียหงษากุล, 2529) และยังเป็นกระบวนการ (Process) ทำงานอย่างหนึ่งและเป็นกลยุทธ์ฯ หนึ่ง (Strategy) ซึ่งมีจุดหมายปลายทางสูงสุดอยู่ในการพัฒนาคนให้มีความรู้และคุณธรรม

ผู้เขียนยกประเด็นนักวิชาการได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชน (Community development) ไว้ 4 ลักษณะ คือ (ทองคุณ หงษ์พันธ์, 2541 : 31)

1. การพัฒนาชุมชน คือการสร้างสรรคความเจริญและยับยั้งความเสื่อมของชุมชน
2. การพัฒนาชุมชนเป็นการสร้างชุมชนให้เจริญ โดยอาศัยกำลังความรู้และความสามารถของประชาชนและความช่วยเหลือของรัฐบาลร่วมกัน

3. การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการที่มุ่งชักจูงและส่งเสริมประชาชนให้มีความกระตือรือร้นสนใจที่จะเข้าร่วมมือดำเนินการปรับปรุงการทำการมาหากิน และสร้างความเจริญให้กับท้องถิ่น

4. การพัฒนาชุมชน คือ การพัฒนากำลังความคิดและความสามารถของประชาชนในการทำงานร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐบาลกับประชาชนและระหว่างประชาชนด้วยกันเพื่อปรับปรุงตนเองและชุมชนไปสู่ความเจริญทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา อนามัยและขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมอันจะนำไปสู่ความมั่นคงของชาติ และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย

จากแนวทางดังกล่าวสรุปได้ว่าการพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการ อันเป็นทั้งวิธีการ และยังเป็นทั้งโครงการหรือแผนงาน อีกทั้งขบวนการ อยู่ในตัวเสร็จ ซึ่งในหลักการดังกล่าว ก็เพื่อการพัฒนาให้คนในชุมชนมีคุณภาพ คุณธรรมในการดำรงชีวิตอยู่ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง สังคมด้วยกัน

จุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชน

ในการพัฒนาชุมชนเป็นงานที่ดำเนินแบบต่อเนื่องและค่อยเป็นค่อยไปโดยอาศัยหลักความต้องการและการริเริ่มจากประชาชนเป็นหลักเพื่อว่าผลที่ได้รับจะเป็นการแน่นอนและถาวรต่อไป จึงได้มีการกำหนดจุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ ดังนี้

1. มุ่งที่จะเปลี่ยนทัศนคติของประชาชน จากสภาพหรือสถานการณ์อันเก่าแก่ให้หันมาสนใจและทำความเข้าใจกับสถานการณ์ในปัจจุบันเพื่อจะได้เป็นผู้ที่ทันต่อเหตุการณ์และมีความคิดก้าวหน้าต่อไป

2. มุ่งที่จะให้ประชาชนมีความสำนึก ในการที่ตนเป็นสมาชิกของชุมชนรู้จักร่วมแรงร่วมใจกันแก้ไขปัญหาและความเป็นอยู่ของชุมชน เพื่อความเจริญของตนเองและชุมชน

3. มุ่งที่จะให้ประชาชน มีความรับผิดชอบ รู้จักรับผิดชอบในการทำงานกิจกรรมรับผิดชอบในการดำเนินงาน รับผิดชอบต่อตนเอง ต่อชุมชน และต่อประเทศชาติในที่สุด

4. มุ่งที่จะให้ประชาชนรู้จักช่วยตนเอง มีความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาของชุมชน มีความคิดริเริ่มและปรับปรุงความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยรัฐบาลจะเข้าช่วยเหลือเมื่อเกินขีดความสามารถของประชาชนที่จะร่วมมือกันทำเอง (สุเทพ เชาวลิท, 2524 : 23-24)

จากความหมายการพัฒนาชุมชน ผู้เขียนมองว่าเป็นความมุ่งหมายให้ประชาชนที่อยู่ในชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้โดยมีการศึกษาเป็นพื้น พัฒนาคุณธรรม นำผลผลิตจาก

ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด พัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อม ดังนั้น การพัฒนาที่ยั่งยืนก็คือ การพัฒนาคนให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและส่งเสริมสิ่งแวดล้อมให้ดี จุดมุ่งหมายของการพัฒนาก็จะยั่งยืนต่อไป

ผู้เขียนเสนอหลักและวิธีการทำงานโดยได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ดังนี้

1. การพัฒนาชุมชนในความหมายของงานก็คือการกระทำให้เกิดสิ่งของต่างๆ หมายความว่า การกระทำใดๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุสิ่งของทั้งที่สามารถมองเห็นจับต้องได้และที่สังเกตได้ เช่น การสร้างถนน ขุดบ่อน้ำ สร้างทำนบ เขื่อนฝาย สร้างโรงเรียน สถานีนามัยไฟฟ้า ประปา ให้มีขึ้นในชุมชน ตลอดจนการพัฒนาจิตใจเพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติค่านิยมและพฤติกรรมของคนในชุมชนจนสามารถรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรที่แน่นแฟ้นโดยไม่คำนึงว่าประชาชนจะได้มีส่วนร่วมดำเนินการหรือไม่

2. การพัฒนาชุมชนในความหมายของหลักและวิธีการทำงาน หมายถึงการที่ประชาชนต้องเป็นผู้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการสร้างงานหรือสิ่งของ ถาวรวัตถุและองค์กรต่างๆ ของประชาชน ซึ่งเป็นเรื่องที่ประชาชนจะต้องเป็นผู้คิดริเริ่มพิจารณาตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงานทุกขั้นตอน ดังนั้นในความหมายนี้ การพัฒนาชุมชนจะมีลักษณะเป็นงานที่เป็นความคิดริเริ่มของประชาชน กระทำโดยประชาชนและเพื่อประชาชน ซึ่งหัวใจของการพัฒนาชุมชนอยู่ที่การเสียสละยินยอมพร้อมใจกันของประชาชนในการร่วมคิดร่วมทำร่วมรับผิดชอบในผลงานที่เกิดจากการดำเนินโครงการพัฒนาด้านต่างๆ โดยมีได้มุ่งหวังค่าตอบแทนเป็นเงินทองแต่หวังผลของงานที่เกิดขึ้น เพื่อสร้างความภาคภูมิใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันในกิจกรรมนั้นเป็นสำคัญ

ฉะนั้น การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในทุกๆ ด้าน โดยประชาชนและมีหน่วยงานอื่นๆ ทั้งภาครัฐบาลและเอกชนเป็นการผู้สนับสนุนในการให้ความช่วยเหลือเพื่อให้การพัฒนาดำเนินไปได้ด้วยดี บรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนา ดังนั้นการพัฒนาดังกล่าว จึงเป็นการพัฒนาที่ทุกคนจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาดังกล่าวเพื่อให้การพัฒนามีประสิทธิภาพ และสำเร็จได้

พระสงฆ์จะมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนอย่างไร ??

บทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบันพุทธศาสนาในประเทศไทยมีวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางของสังคมและเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้แทนของวัดที่คอยชี้แนะแนวทางในการปฏิบัติตนของพุทธมามกะ ให้ไปในทางที่ดี เพื่อก่อให้เกิดความศรัทธาเชื่อถือว่าพระสงฆ์เป็นผู้มีสติปัญญารอบรู้วิชาการต่างๆ เหนือกว่าประชาชนทั่วไปซึ่งสามารถให้คำปรึกษาแก่ประชาชนที่มาขอคำปรึกษาได้เพราะโดยปกติแล้วประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศไทยนับถือพุทธศาสนาและยอมรับนับถือความสามารถของพระสงฆ์ตลอดมาดังในสมัยสุโขทัย พระเจ้าแผ่นดินได้ใช้วัดเป็นสถานที่ให้การศึกษาอบรมประชาชนควบคู่ไปกับการทำพิธีทางศาสนา ส่วนพระสงฆ์ก็จะทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาและอบรมประชาชนควบคู่ไปกับการทำพิธีทางศาสนาส่วนพระสงฆ์ ก็จะ

ทำหน้าที่เผยแพร่วัฒนธรรมและอบรมให้ประชาชนมีคุณภาพ เพื่อสนองนโยบายบ้านเมือง และต่อมาให้สมัยกรุงศรีอยุธยาสภาพสังคมมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้นทำให้วัดมีบทบาทต่อประชาชน มากตามไปด้วย โดยเฉพาะในด้านให้การศึกษาแก่ประชาชน วัดจะจัดให้ตามความสามารถเท่าที่ พระสงฆ์ในวัดนั้นๆ จะจัดให้ได้หรือถ้าประชาชนมีความต้องการความรู้เพิ่มเติม ก็จะแสวงหา พระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถตรงกับความต้องการของเขาเหล่านั้น และนิยมฝากลูกหลานให้เป็นศิษย์ เข้ารับการศึกษาเล่าเรียนวิชาความรู้ในด้านที่เกี่ยวกับการป้องกันตัว และการเขียน หนังสือทั้งภาษาไทยและภาษาบาลีเพื่อเตรียมเข้าสู่การอุปสมบทต่อไปและในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ตอนต้นถึงรัชกาลที่ 4 การศึกษาต่างๆ ก็ยังจัดให้อยู่ในวัด ดังจะเห็นได้จากการสร้างหอสมุดไตรธรรมในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เพื่อใช้เป็นที่พักผ่อนสำหรับพระปริยัติธรรมแก่พระภิกษุ สามเณร และสร้างวัดโพธิ์ขึ้นพร้อมกับวาดภาพฤษีตัดตน เขียนตำรายาต่างๆ ไว้ตามระเบียบโบสถ์ และวิหารเพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้ศึกษาหาความรู้

มีนักวิชาการได้อธิบายไว้ว่า บทบาทของพระสงฆ์และวัดในสังคมปัจจุบันจะเป็นการ สอนตอบต่อช่องว่างที่รัฐบาลไม่อาจช่วยเหลือประชาชนได้เช่น ขาดสถานที่เรียนหนังสือ ขาดที่ รักษาพยาบาล ไม่มีระบบตำรวจและศาลยุติธรรมในการบริการทางสังคมและสวัสดิการชุมชน เมื่อไม่มีสิ่งดังกล่าวพระสงฆ์จึงเป็นผู้ตัดสินปัญหาความขัดแย้ง ทำการอบรมเด็กดื้อที่พ่อแม่ไม่ อาจจะอบรมได้และช่วยอนุเคราะห์เด็กกำพร้า พระสงฆ์ช่วยสร้างและสั่งสอนเทคนิคขั้นพื้นฐานซึ่ง เรียนได้ในวัด เช่น สถาปัตยกรรม ช่างไม้ ช่างก่ออิฐปูน ช่วยปรับปรุงการเกษตรและรักษาโรคด้วยยา แผนใหม่ จากข้อเท็จจริงดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่า พระสงฆ์เป็นผู้รับใช้ประชาชนในชนบท ช่วยรักษาประเพณีและพิธีกรรม นำเสถียรภาพมาสู่สังคมและช่วยสร้างความทันสมัยให้เกิดขึ้นใน หมู่บ้าน ดังนั้น ผู้นำที่แท้จริงคือ พระสงฆ์ ซึ่งช่วยวางแผนแนะนำและสนับสนุนงานของชาวบ้าน (จำนง อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ, 2540 ช 32)

ดังนั้นพระสงฆ์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยจึงควรที่จะเข้ามามีบทบาทให้สอดคล้อง และรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยพระสงฆ์ควรดำเนินบทบาทต่อสังคมที่ไม่ขัดกับหลัก การของพระธรรมวินัย ดังต่อไปนี้ (ธรรมรส โชติคุณุช, 2519 : 25)

1) บทบาทผู้เรียนรู้และวิจัย คือ การแสวงหาความรู้และความเข้าใจอย่างเป็นระบบใน ด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น การพัฒนาชุมชน กฎหมาย การสื่อสาร เทคโนโลยีการสื่อสาร เป็นต้น เพื่อการทำงานพัฒนาและช่วยเหลือสังคมหรือชุมชนของพระสงฆ์อย่างมีประสิทธิภาพ

2) บทบาทผู้สอนศีลธรรม คือ การชี้แจงหรืออธิบายหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ ถูกต้องให้แก่บุคคลระดับต่างๆ ได้

3) บทบาทผู้ให้การศึกษา คือ พระสงฆ์ควรส่งเสริมการให้ความรู้เรื่องประชาธิปไตยที่ ถูกต้องแก่ประชาชนด้วยว่าในอนาคตการเมืองจะมีลักษณะที่เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ประชาชน จะมีอำนาจในการปกครองตนเอง มีบทบาทในการตรวจสอบการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐ และนักการเมืองมากขึ้น

4) บทบาทผู้เป็นที่ปรึกษา คือ การให้คำปรึกษาในปัญหาชีวิตส่วนตัวแก่ประชาชนทุกระดับเพราะในอนาคต ปัญหาต่างๆ มีแนวโน้มว่ามีความรุนแรงและมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

5) บทบาทผู้ปลุกจิตสำนึก คือ การปลุกจิตสำนึกให้คนมีความขยัน ประหยัด และรับผิดชอบและไม่ให้ตกเป็นทาสบริโภคนิยม โดยการประยุกต์หลักธรรมทางศาสนาที่สอดคล้องและทันสมัย

6) บทบาทผู้อุทิศทรัพย์การุณยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ พระสงฆ์ควรจัดวัดให้ร่มรื่น สงบ สะอาดและมีที่ปฏิบัติธรรม เพื่อเป็นการอนุรักษการุณยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นสถานที่เหมาะสำหรับพัฒนาศีลธรรมและจิตใจ

7) บทบาทผู้สงเคราะห์ชุมชน คือ พระสงฆ์ควรสร้างสถานที่รักษาผู้ป่วย เพราะในอนาคตปัญหาโรคร้ายต่างๆ จะแพร่กระจายรวดเร็ว เช่น คนป่วยโรคเอดส์ จะถูกครอบครัวยุติและสังคมทอดทิ้งมากขึ้น ปัญหาคนชราถูกทอดทิ้ง ปัญหาเด็กเร่ร่อน จะทวีความรุนแรงมากขึ้น

8) บทบาทผู้ประสานงาน คือ พระสงฆ์ควรประสานงานทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นประชาชน เจ้าหน้าที่เอกชน หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ชุมชน

9) บทบาทผู้ส่งเสริมและพัฒนาภูมิปัญญาชาวบ้าน คือ พระสงฆ์ควรเป็นผู้นำในการใช้ยาสมุนไพร ให้คำแนะนำและส่งเสริมอาชีพการปลูกสมุนไพร รวมทั้งส่งเสริมการฝึกอบรมเรื่องยาสมุนไพร เป็นต้น

10) บทบาทผู้รวมกลุ่ม คือ พระสงฆ์ควรกระตุ้นให้คนร่วมกันคิดแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ในชุมชน

สรุป

การพัฒนาชุมชนเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะพัฒนาประเทศให้มีความเข้มแข็ง มีความพร้อม ความสมบูรณ์ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทำให้ประชาชนในชุมชนมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ยั่งยืนและมีความสุข จึงจำเป็นจะต้องอาศัยกำลังจากทุกคน ทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นระดับชุมชน หรือสูงขึ้นไป จะต้องให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการพัฒนาต่างๆ ตามบทบาทหน้าที่ที่จะทำได้และ บทบาท กล่าวคือการทำหน้าที่อย่างหนึ่งให้สำเร็จและสมบูรณ์ตามที่ได้รับมอบหมายหรือตามบทบาทนั้นๆ ซึ่งเป็นบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ในบทบาทเช่นนี้ พระสงฆ์ต้องทำหน้าที่พัฒนาชุมชนให้มีความมั่นคง ยั่งยืน มั่นคงในฐานะหน้าที่ต่างๆ ที่ชุมชนนั้นจะพึงมี ยั่งยืนในการทำงานต่างๆ ให้มีความอยู่รอดปลอดภัยและการทำหน้าที่เหล่านี้ของพระสงฆ์ถือว่าเป็นบทบาทที่สำคัญในการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนอย่างดียิ่ง เพราะพระสงฆ์ถือเป็นองค์ประกอบหลักในการช่วยให้ชุมชนมีการพัฒนาไปในทางที่ดี

การที่พระสงฆ์ได้เข้ามามีหน้าที่ในการพัฒนาชุมชนนั้น เนื่องมาจากเป็นหน้าที่และความผูกพันกันระหว่างพระสงฆ์และประชาชนที่ว่า ชีวิตความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ต้องอาศัยประชาชนเลี้ยงชีพ ในด้านหลักพุทธธรรมก็เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระสงฆ์ กล่าวคือเมื่อพระสงฆ์มีชีวิตเนื่องด้วยประชาชน จำเป็นจะต้องช่วยเหลือประชาชนในด้านต่างๆ เช่น

ให้การศึกษา เผยแผ่ธรรมและการสงเคราะห์ประชาชนในรูปแบบต่างๆ กันตามความรู้ความสามารถของพระสงฆ์แต่ละรูป

บรรณานุกรม

- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ. 2533. สังคมวิทยาศาสนา. กรุงเทพมหานคร : แพร์พืทยา
 ทองคุณ หงษ์พันธ์. 2541.แนวคิด ทฤษฎีและการปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์
 ไพศาล สรรสวัสดิ์. 2550. การพัฒนาชุมชน. รัฐศาสตร์สาส์น.
 วินัย วีระวัฒนานนท์. 2538. สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์.
 วิรัช เตียงหงษากุล. 2529. หลักการพัฒนาชุมชน บทบาทของสถาบันการศึกษากับการพัฒนา
 ชุมชน, กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
 สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2523. การพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
 สุเทพ เชาวลิท. 2524. หลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์
 ชูชาติ พ่วงสมจิตร. 2540. “การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วม
 ของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์
 ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
 วิรัช เตียงหงษากุล. 2529. หลักการพัฒนาชุมชน บทบาทของสถาบันการศึกษากับการพัฒนา
 ชุมชน, กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
 สุเทพ เชาวลิท. 2524. หลักการพัฒนาชุมชน, กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
 จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ และคณะ. 2540. สังคมวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ 8, กรุงเทพมหานคร :
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
 ธรรมรส โชติบุญขร. 2519. มนุษย์สัมพันธ์. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์เนศการพิมพ์.
 John M. Cohen and Norman T. Uphoff Cohen. 1981. Rural Development
 Participation: Concept and Measures for Project Design
 Implementation and Evaluation, Rural Development Committee Center
 for International Studies, Cornell University.